

Upplaga 4

iUSTUS

Anders Agell & Margareta Brattström

Testamentsrätt

En lärobok om rättshandlingar för dödsfalls skull

TESTAMENTSRÄTT

En lärobok om rättshandlingar för
dödsfalls skuld

Fjärde upplagan

ANDERS AGELL &
MARGARETA BRATTSTRÖM

§
IUSTUS
FÖRLAG

Omslagsbilden visar *Månskenseka* (1909), en målning av Gustaf Fjæstad. Målningen ägs av Värmlands nation i Uppsala och är deponerad hos Rackstadmuseet i Arvika, där den kan beskådas. Vi tackar Rackstadmuseet för generöst tillstånd att använda fotografiet av målningen. Fotograf: Carl-Erik Willman.

© Författarna och Iustus Förlag AB, Uppsala 2025

Upplaga 4:1

ISBN 978-91-7737-174-8

Produktion: eddy.se ab, Visby 2025

Omslag: John Persson

Förlagets adress: Box 1994, 751 49 Uppsala

Telefon: 018-65 03 30

Webbadress: www.iustus.se, e-post: kundtjanst@iustus.se

Printed by Eurographic Group, Poland 2025

Förord

Ur Förord till första upplagan 1996

Vid författandet av denna lilla lärobok har jag utgått från professor Åke Malmströms kompendium Testamentsrätt (6 uppl. 1989, utgivet av mig själv). Jag har emellertid ändrat uppläggningsen samt skrivit om och utvidgat texten så radikalt, att resultatet får ses som ett nytt arbete. Det underlättade dock i hög grad min möda att jag hade Malmströms framställning som en utgångspunkt. I de två första kapitlen (översikt av testamentsrätten och en historisk tillbakablick) har jag också utnyttjat mycket av Malmströms text, som i någon mån kan spåras här och var även i fortsättningen. För möjligheten att göra detta tackar jag Åke Malmströms anhängare.

Stor nytta har jag också haft av Walins Kommentar till Ärvdabalken, del I (4 uppl. 1993) samt Beckman & Höglund, Svensk familjerättspraxis.

Min strävan har varit att ge en översikt av testamentsrätten vilken är någorlunda ingående som läromedel, och där den pedagogiska tonvikten ligger på valet av disposition, framhävandet av sammanhang mellan olika regler och av rättspolitiska skäl bakom olika lösningar samt infogandet av lämpliga rättsfallsreferat som illustration till texten. [— —]

/Anders Agell

Förord till tredje upplagan

I denna upplaga har texten utvidgats något på grund av både nytillkomna rättsfall och omarbetningar. I 7 kap. har framställningen spaltats upp i delavsnitt om testamente av make och om inbördes testamenten i allmän-

het. Även några välkända äldre rättsfall har diskuterats mera ingående, delvis med kritiska omdömen.

Uppsala i maj 2003

Anders Agell

Förord till fjärde upplagan

Det har gått drygt 20 år sedan senaste upplagan av denna bok kom ut. Författaren Anders Agell gick bort 2008. Jag har fått förtroendet att uppdatera boken. Det har gjorts med varsam hand. Dels för att boken fortfarande är en liten pärla; trots det nätta formatet innehåller den mycket kunskap och klokskap. Dels för att mer omfattande förändringar av rättsläget kan komma att genomföras de närmsta åren; genom ett betänkande, SOU 2025:91 av Utredningen om en arvs- och testamentsrätt i tiden, finns ett första steg i en sådan riktning. Bland utredningens förslag kan nämnas en möjlighet att upprätta testamente i digital form, ytterligare en variant av nödtestamente, ett register där den som vill ska kunna registrera sitt testamente, obligatoriska krav på vissa uppgifter om testamentsvittnen för att presumptionen i ÄB 10:2 st. 2 ska bli tillämplig samt situationer då en arvlätare ska kunna sätta bröstarvinges rätt till laglott ur spel genom testamente.

I denna upplaga har texten främst kompletterats med nyttillkomna rättsfall och justerats i relation till några smärre lagändringar i ärvdabalken. Därtill kommer att försäkringsavtalslagen från 1928 ersatts av en ny lag från 2005. Beträffande förmånstagarförordnanden, som är den del av försäkringsrätten som behandlas i denna bok, har reformen dock inte medfört några större materiella skillnader men föranlett nya laghänvisningar. Förslagen i SOU 2025:91 nämns undantagsvis och i de fallen främst i noter. En försiktig modernisering av språket har genomförts.

Fredrikslund, Uppsala i augusti 2025

Margareta Brattström

Innehåll

Förord 5

Förkortningar 9

1 Några huvudprinciper inom testamentsrätten 11

2 Ur testamentsrättens historia 16

3 Rätten att göra eller ta testamente 20

3.1 Behörigheten att upprätta testamente 20

3.2 Rätten att ta testamente. Begränsningar i testators möjlighet att insätta testamentstagare 21

3.3 Det materiella innehållet av testamentstagares anspråk 26

3.3.1 Universella förordnanden, legat och ändamålsbestämmelser 26

3.3.2 Äganderätt, fri förfoganderätt, successiva legat, nyttjanderätt, avkomsträtt 29

4 Upprättande och återkallelse av testamente 35

4.1 Formkravet för ordinärt testamente 35

4.2 Nödfallstestamente 42

4.3 Ändring och återkallelse av testamente 45

5 Ogiltighet och klander av testamente. Förverkande och preskription 52

5.1 Testamentes ogiltighet 52

5.2 Klandertalan och delgivning. Anspråk på laglott 59

5.3 Förverkande 65

5.4 Preskription 66

6 Tolkning av testamente 67

6.1 Grundläggande principer 67

6.2 Felskrivning eller annat direkt misstag av testator 72

Innehåll

6.3	Ett par allmänna tolkningsprinciper	73
6.4	Tolkningsreglerna i 11 kap. ÄB	78
6.4.1	Tolkningsregler för legat	78
6.4.2	Istadarätt i vissa fall för testamentstagares avkomlingar och andra arvingar	80
6.4.3	Fördelning av tillväxt ("accrescens") vid universella förordnanden	82
6.4.4	Verkan av äktenskapsskillnad och upphörande av samboförhållande	83
6.5	Tolkningsregler när testamente kränker laglott eller efterlevande makes rätt enligt basbeloppsregeln	84
7	Testamente av make och inbördes testamenten	87
7.1	Makes testamente	87
7.2	Inbördes testamenten	91
8	Arvsavtal	95
8.1	Allmänt om arvsavtal	95
8.2	Avtal mellan arvinge eller testamentstagare och annan än arvlåtaren	96
8.3	Avsägelse av framtida rätt till arv (renuntiativt arvsavtal)	97
8.4	Avtal varigenom arvlåtaren förfogar över sin kvarlåtenskap (adkvisitivt arvsavtal)	99
8.5	Arvsavstående	102
9	Förmånstagarförordnanden vid livförsäkring och IPS	106
9.1	Allmänt	106
9.2	Förmånstagarförordnande och dess verkningar	107
9.3	Några tolkningsregler	110
9.4	Förmånstagarförordnande till sambo	112
	Åberopad litteratur	115
	Rättsfall	119
	Sakregister	121